

PRÍRODNÉ PERLY PODUNAJSKA

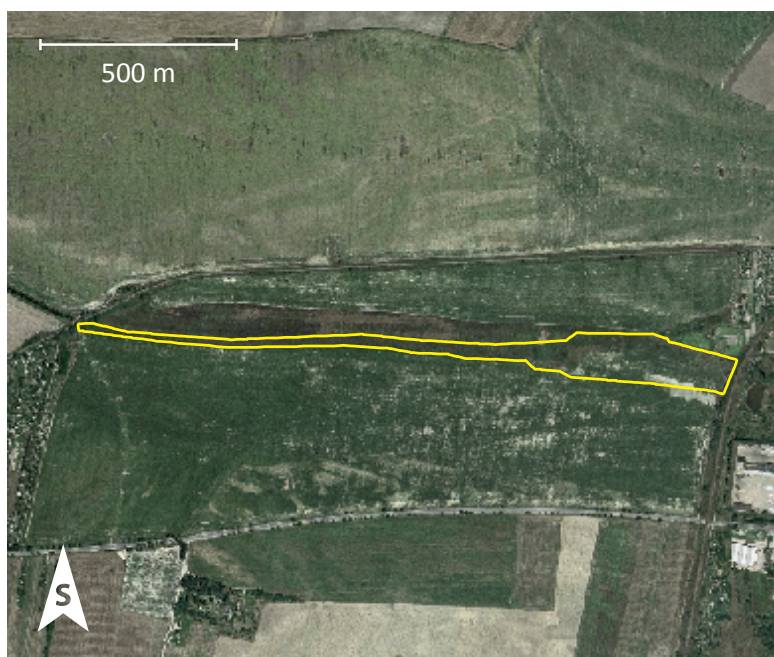

Komárňanské slanisko

Lokalita **Komárňanské slanisko** sa rozprestiera na katastrálnom území mesta Komárno, v susedstve MČ Nová Stráž. Vyznačuje sa veľmi slanou pôdou a na ňu viazanými vzácnymi druhmi rastlín a živočíchov. Komárňanské slanisko je jedinečné nielen u nás, ale aj v rámci celej Európy. Preto je od roku 2004 zaradené do **európskej sústavy chránených území Natura 2000** pod názvom **Územie európskeho významu Komárňanské slanisko** s rozlohou **14,55 ha**.

Na zachovanie európskeho prírodného bohatstva sa vytvorila európska sústava chránených území **Natura 2000**. Jej hlavným cieľom je ochrana najvzácnejších a najohrozenejších biotopov (tie, ktorých ochrana má zvláštny význam, sa označujú ako **prioritné biotopy**) a druhov na území EÚ. Sústavu Natura 2000 tvoria **chránené vtáčie územia** zamerané na ochranu vtáctva a **územia európskeho významu** s cieľom ochrany ostatných vzácných a ohrozených rastlinných a živočíšnych druhov a ich biotopov.

Letecký záber lokality

V rámci národnej legislatívy je územie od roku 2012 vyhlásené za **Chránený areál Komárňanské slanisko**, v ktorom platí **4. stupeň** ochrany rovnako ako na **území európskeho významu**.

Uvedený stupeň ochrany znamená pomerne prísnu ochranu územia, ktorá **zakazuje** napr. **odvodňovanie a rozorávanie**, ale **umožňuje obhospodarovanie** pasiením, prípadne kosením.

Pohľad na Komárňanské slanisko

Prírodné hodnoty Komárňanského slaniska

Komárňanské slanisko leží v zasolenej terénnej zníženine obklopenej intenzívne využívanou ornou pôdou. Z európskeho hľadiska je v lokalite významný biotop 1340*, ktorý sa nazýva **vnútrozemské slaniská a slané lúky** a patrí medzi **prioritné biotopy EÚ**.

Slaniská sú prírodné ekosystémy vyznačujúce sa vysokým obsahom rozpustných solí v pôde a vode. Sú typické pre prímorské oblasti, môžu však vznikať aj vo vnútrozemí, kde sú zriedkavé. V oblasti Podunajska zasolenie pôdy spôsobujú podzemné vody obohatené ľahko rozpustnými soľami (Na, Mg, Ca vo forme uhličitanov, síranov a pod.). Hladina podzemnej vody leží v blízkosti povrchu pôdy. V teplejšej časti roka prevažuje výpar nad zrážkami. Soli sa vzlínaním dostávajú k povrchu pôdy, kde sa hromadia, a môžu sa na ňom vyzrážať vo forme bielych kryštálikov, ktoré nazývame **solný kvet**. Zasolenie pôdy môže vznikať aj zaplavením mineralizovanou vodou a jej postupným vysychaním, prípadne aj ľudskou činnosťou – nadmerným používaním minerálnych hnojív.

Foto: Viera Šefflerová Stanová

Astrička panónska je panónsky endemit – rastie iba v oblasti Panónskej nížiny. Z celkového počtu asi 55 lokalít je potvrdený jej výskyt už len asi na 17.

Foto: Viera Šefflerová Stanová

Vyzrážané kryštáliky solí – tzv. solný kvet

Foto: Viera Šefflerová Stanová

Slané oko

Na prvý pohľad sa slanisko môže zdať jednotvárne, ale pri bližšom pohľade zistíte, že vďaka drobným zmenám terénu, kolísaniu hladiny podzemnej vody a jej slanosti sa tu nachádza pestrá paleta rôznych druhov organizmov. Na Komárňanskom slanisku **sa zaznamenalo 170 druhov vyšších rastlín**. Medzi nimi je niekoľko vzácných slanomilných druhov, ktoré patria na Slovensku medzi ohrozené až kriticky ohrozené druhy.

Zasolené podmienky sú pre rastliny extrémne, preto vyhovujú len malej skupine **slanomilných (halofyty, vyžadujú si zasolenie) a sol' znášajúcich rastlín** (tolerujú zasolenie, ale nepotrebujú ho). Vo flóre Slovenska sa za halofyty považuje 33 druhov vyšších rastlín.

Foto: Viera Šefférová Stanová

Palina slanomilná patrí na Slovensku medzi ohrozené druhy s neistou vyhládkou do budúcnosti z dôvodu zániku slanísk, ktoré sú jej domovom.

Foto: Daniel Dítě

Skorocel prímorský rastie na miestach so zasolenou pôdou, ktoré sú na jar vlhké a v lete vysychajú.

Vysoký obsah ľahko rozpustných solí v pôde zhoršuje príjem vody rastlinou pre zvýšený osmotický tlak, ktorý rastlina musí prekonávať pri prijímaní vody z prostredia. Vplyv zasolenia na rastliny je v konečnom dôsledku totožný s účinkom sucha. To sa prejavuje aj na vzhľade rastlín. Väčšinou sú sivé a zakrpatené, môžu mať sukulentnú stavbu. Bunky týchto rastlín znášajú bez poškodenia až 6-% koncentráciu solí vo vode, pričom priemerná slanosť svetových morí je približne 3,5 %.

K najvzácnejším typom vegetácie patria tzv. **slané oká**. Sú to miesta s extrémne slanou pôdou a riedkym porastom rastlín. Osídľujú ich ohrozené druhy **astrička panónska** *Trifolium pannonicum* a **steblovec odstávajúci** *Puccinellia distans*.

Typickým predstaviteľom slaných stepí v Panónskej nížine je ohrozený druh **palina slanomilná** *Artemisia santonicum*, ktorá obľubuje na jar zaplavené a v lete vysychajúce miesta. Aj ďalší slaniskový druh **skorocel prímorský** *Plantago maritima* je na zozname ohrozených druhov Slovenska.

Jednoročná tráva **chvostovec panónsky** rastie na dlhodobo zaplavených znížených miestach slaniska.

Steblovec odstávajúci

Foto: Anton Kríšťin

Koník hrubohlavý je obyvateľ trávinnobylinných porastov extenzívne obhospodarovaných slanísk, lúk a pasienkov južného Slovenska.

Foto: Anton Kríšťin

Medvedík obyčajný je významným veľkým druhom hmyzu (asi 50 mm) podmáčaných stanovišť a vlhkých slanísk a je typickou potravou pre hmyzožravé vtáctvo.

Pestrosť vegetácie slaniska dopĺňajú ďalšie ohrozené druhy Slovenska, ako je **prerastlík okrúhlostý** *Bupleurum rotundifolium*, **ostrica ražná** *Carex secalina*, a kriticky ohrozené druhy, napr. **chvostovec panónsky** *Pholiurus pannonicus*.

Ekologické podmienky sú ideálne pre živočíchy, ktoré obľubujú vegetáciu extenzívne obhospodarovaných slanísk, lúk a pasienkov. Z bezstavovcov našiel na slanisku svoj domov napr. **koník štíhly** *Aiolopus thalassinus*, **koník hrubohlavý** *Euchorthippus declivus*, **svrček púšťový** *Melanogryllus desertus*, **kobylka šúrová** *Ruspolia nitidula* a ďalšie. Z podmáčaných plôch sa po večeroch často ozýva **medvedík obyčajný** *Gryllotalpa gryllotalpa*.

Foto: Stanislav Harvančík

Kaňa močiarna je druh európskeho významu, využíva lokalitu ako svoje lovisko, pričom hniezda si stavia na zemi vo vyššej vegetácii.

Foto: Stanislav Harvančík

Kaňu sivú môžeme na slanisku pozorovať najmä v zime alebo počas migrácie. Je tiež druhom európskeho významu.

Na slanisku žije viacero **druhov** stavovcov. Medzi najvzácnejšie obojživelníky patrí európsky významný druh **kunka červenobruchá** *Bombina bombina*. Z plazov možno na slanisku pozorovať **jaštericu krátkohlavú** *Lacerta agilis*, ktorá je tiež druhom európskeho významu. Z operených dravcov tu v lete loví **kaňa močiarna** *Circus aeruginosus* a v zime **kaňa sivá** *Circus cyaneus*. Hniezdi tu i **pŕhlaviar čiernohlavý** *Saxicola torquata* a **trsochvost žltý** *Motacilla flava*.

Ohrozenie slaniska

Slanisko bolo v 60-tych rokoch minulého storočia **odvodnené**, aby sa získala orná pôda na poľnohospodárske využitie. Zároveň sa tu prejavil vplyv zmien režimu podzemných vôd vyvolaných stavbou VD Gabčíkovo. Slanisko je ohrozené **rozorávaním** okrajových častí, **prienikom chemikálií** z okolitých polí (hnojivá, pesticídy), ako aj nelegálnym **uskladňovaním odpadu**. **Zmena vodného režimu** negatívne ovplyvnila proces zasoľovania pôdy, čo spolu s **absenciou obhospodarovania** vedie **k zarastaniu slaniska** vysokými trávami, ako je slmz kroviskový či trst' obyčajná, kríkmi a burinami, ktoré sa šíria najmä v okrajových častiach lokality.

Jašterica krátkohlavá vyhľadáva suché a slnečné trávnaté prostredie; je jeden z najrozšírenejších plazov Európy.

Foto: Pavol Littera

Zarastanie slaniska v dôsledku absencie obhospodarovania a zmien vodného režimu

Ako môžeme túto jedinečnú lokalitu zachovať

V súčasnosti je na zachovanie týchto vzácných biotopov zameraný projekt LIFE+ (2011 – 2016) **Obnova endemických panónskych slanísk a piesočných dún na južnom Slovensku**.

Zjednodušene povedané, ak chceme zachovať slaniskový biotop, musíme na slanisku **udržať zasolenie pôdy, ktoré vyhovuje slaniskovým druhom**. Prvou podmienkou je preto **priaznivý vodný režim**, najmä **dostatočne vysoká hladina podzemnej vody**. Tým sa podporí výpar a v povrchovej vrstve pôdy sa bude hromadiť viac solí.

Druhou podmienkou je vhodné obhospodarovanie. Aby sa v lokalite zachovali vzácne slaniskové druhy, **je nevyhnutné slanisko obhospodarovat pasením, ktoré je ideálnym spôsobom zachovania týchto prírodných fenoménov**.

Treba **zabrániť rozorávaniu** okrajových častí chráneného územia, ako aj **ukladaniu odpadu** v lokalite.

Okrem Komárňanského slaniska je do projektu LIFE+ zahrnutých **ďalších 10 území európskeho významu Podunajska**, na ktorých sú zachované zvyšky vzácných slanísk. Plánuje sa obnova 379 ha slanísk a ich udržiavanie v priaznivom stave. To je aj úloha miestnych obyvateľov. Preto je jedným zo zámerom projektu priblíženie unikátnosti slanísk miestnym obyvateľom. Projekt sa osobitne sústreďuje na začlenenie tejto témy do vyučovacieho procesu na základných školách v Komárne.

Viac informácií nájdete na www.daphne.sk/pannonick a www.perlypodunajska.sk.

Foto: Viera Šefflerová Stanová

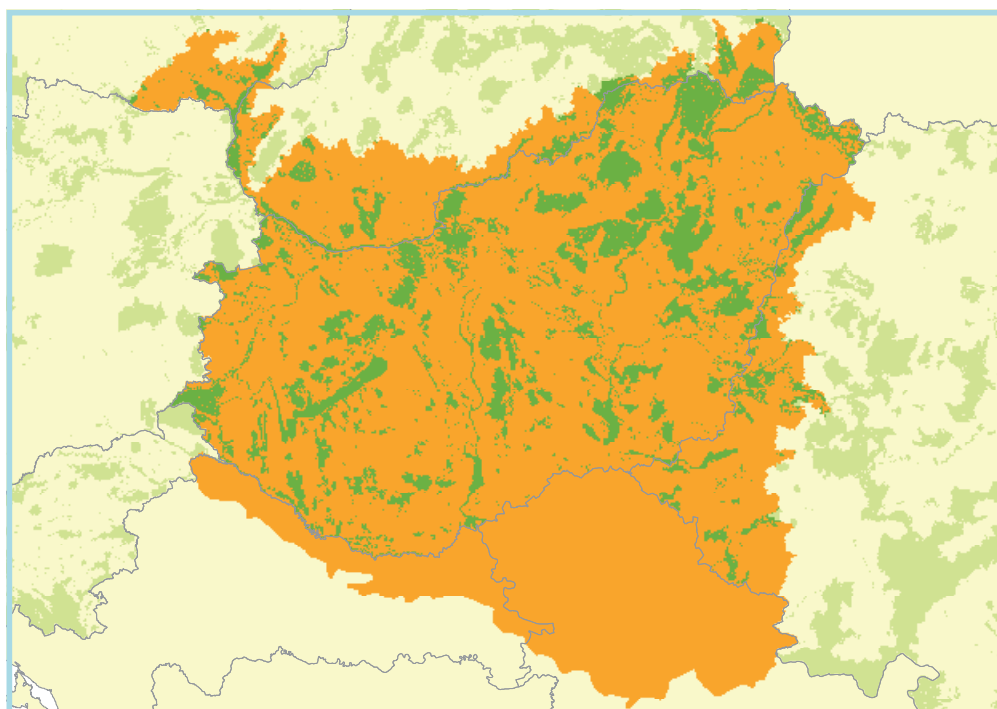
Význam pasenia z hľadiska zachovania slaniskových druhov spočíva v udržiavaní nízkeho porastu bylín, narušovaní povrchu pôdy, jeho zhutňovaní a v zabraňovaní zarastania.

Slaniská v Európe a na Slovensku

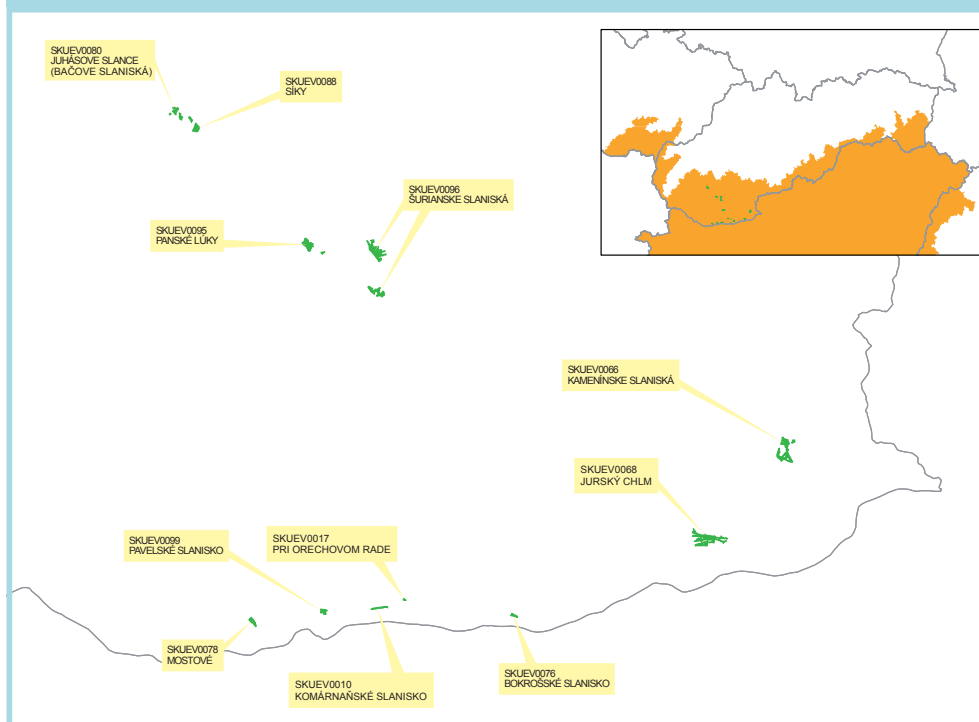
Vnútrozemské slaniská a slané lúky patria v rámci Slovenska, ale aj v Európe medzi najohrozenejšie typy biotopov.

V **Európe** sa nachádzajú iba v niekoľkých krajinách, s centrom rozšírenia v panónskej oblasti, a tvoria len 3 % rozlohy EÚ. Výskyt slanísk je v podmienkach **Slovenska** ojedinelý a ostrovčekovitý, pretože centrum ich rozšírenia je v Maďarsku a Slovenskom prechádza severná hranica ich výskytu.

V 50-tych rokoch minulého storočia zaberali na Podunajskej nížine relatívne veľkú rozlohu, približne **8 300 ha**. Väčšina z nich bola odvodnená, rozoraná, zalesnená alebo zarastená. Posledné **zvyšky slanísk sú ostrovčekovito roztrúsené**. Spolu zaberajú plochu asi **500 ha** a sú naďalej ohrozené zánikom v dôsledku narušeného vodného režimu a absencie ich obhospodarovania.

Panónsky bioregión – zelenou farbou sú vyznačené územia Natura 2000

Slaniská na Podunajsku – územia európskeho významu (SKUEV)

Zdroj: DAPHNE/Rastislav Lasák

Zdroj: DAPHNE/Rastislav Lasák

Spracoval: DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie (www.daphne.sk) v spolupráci so ŠOP SR – Správou CHKO Dunajské luhy (www.sopsr.sk) a Bratislavským regionálnym ochranárskym združením (www.broz.sk)

Grafika a kresby: Riki Watzka, www.rwdesign.sk

Pripravené v rámci projektu LIFE10NAT/SK/083 *Obnova endemických panónskych slanísk a piesočných dún na južnom Slovensku*, ktorý sa realizuje s finančnou podporou Európskej únie z programu LIFE+ a z príspevku MŽP SR.